

Na početku, želio bih zahvaliti kolegi Periši na prikazu moje knjige, objavljenom u uglednom časopisu *Starohrvatska prosvjeta*. Recenzije knjiga uvijek su dobrodošla praksa u znanstvenoj zajednici, iako je ona kod nas, nažalost, rijetko korištena, izuzev u specijalnim okolnostima, tako da svaki takav pokušaj, koliko god nestručan bio, vrijedi pozdraviti².

Nažalost, bojim se da je u svojem prikazu kolega Periša iznio nekoliko upitnih ocjena vezanih kako uz općenitu narav knjige tako i uz određene detalje, što, čini se, proizlazi iz njegovoga generalnog nepoznavanja i/ili nerazumijevanja numizmatičke metodologije te je na taj način propuštena lijepa prilika da se o temama koje dotičem u knjizi argumentirano raspravlja. Prije svega, teško mi je reći na temelju kojih relevantnih radova kolega Periša ocjenjuje numizmatičku metodologiju objave ostave iz Bukove, s obzirom na to da u svojem prikazu ne citira niti jedan rad koji problematizira tu tematiku, već samo nekoliko obavijesti o nalazima ostava na području od Bačke Palanke do Banja Luke, isključivo domaćih autora³. Kako se stječe dojam da on, nažalost, ne poznaje osnovnu numizmatičku literaturu koja problematizira metodologiju objave ostava, napose onih ranonovovjekovnih, upućujem ga, primjerice, na relativno nedavnu objavu ostave iz Kagrana kod Beča, publiciranu u uglednom časopisu *Numismatische Zeitschrift* iz 2005. godine, gdje autori na vrlo sličan način analiziraju ostavu 1208 srebrnjaka ukopanih krajem prve polovine 16. stoljeća⁴. Bojim se da će mu čitanje te objave biti jednako naporno kao i čitanje objave ostave iz Bukove jer ima tu malo „stranica suvislih za čitanje“⁵, a ima i dijagrama, tablica, pa čak i karata te, neizostavno, dugi i opsežni katalog⁶.

¹ D. PERIŠA, Tomislav Bilić, *Ostava srebrnog novca 15. i 16. st. iz Bukove kod Virovitice / A hoard of 15th and 16th c. silver coins from Bukova near Virovitica*, *Starohrvatska prosvjeta*, ser. 3, sv. 42, Split, 2015, str. 275-285. Isti prikaz objavljen je istovremeno i u časopisu Franjevačke teologije iz Sarajeva: D. PERIŠA, Tomislav Bilić, *Ostava srebrnog novca 15. i 16. st. iz Bukove kod Virovitice / A hoard of 15th and 16th c. silver coins from Bukova near Virovitica*, *Bosna franciscana* 43, Sarajevo, 2015, str. 364-377, iako je kolega Periša, prema svojim riječima, „protivnik objavljivanja istog članka na dva mjesta (osim ako nije riječ o različitim jezicima)“ (str. 377, bilj. 26). Ovaj detalj već na samom početku dobro ilustrira narav čitavog prikaza.

² Odmah na početku moram napomenuti da se u svom osvrtu neću služiti diskursom kojega kolega Periša koristi u svojem prikazu, jer smatram da tako nečemu nije mjesto u znanstvenim raspravama, a ponajmanje na stranicama uglednih arheoloških časopisa, već ću se fokusirati na njegove primjedbe koje barem donekle ostaju u granicama struke, iako ću i ovdje biti prisiljen ignorirati mnogo toga što daleko izlazi izvan okvira znanstvenog diskursa.

³ D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 281-284, bilj. 10-13, 15-22. Isticanje korištenja isključivo domaćih autora objasniti ću kasnije.

⁴ R. DENK – A. GRUNDNER-ROSENKRANZ – M. GRUNDNER, *Der Fund von Kagran* (Wien), *Numismatische Zeitschrift* 113-114, Beč, 2005, str. 367-413.

⁵ D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 275.

⁶ Ukoliko se čini da su primjedbe kolege Periše, koje citiram ili parafraziram, zbog svoje neobičnosti izvučene iz konteksta, čitatelja upućujem da konzultira originalni tekst; vrlo lako će se tada uvjeriti da je kontekst još neobičniji. Perišin stil je vrlo osebujan, osobito kada si dopusti malo više slobode; zainteresirane upućujem na radove: D. PERIŠA - I. MAROEVIĆ, *Baštinom u svijet. Muzeološke teme – zaštita spomenika – arhitektura*, *Status* 11, Mostar, 2007, str. 291-298. – D. PERIŠA, *Povodom reakcija na moju recenziju prve knjige Historija bosanske duhovnosti*, *Status* 12, Mostar, 2007, str. 218-231. – D. PERIŠA - M. FILIPOVIĆ, *Historija bosanske duhovnosti. Duhovni život Ilira i srednjovjekovne Bosne*, *Status* 13, Mostar, 2008, str. 211-225. – D. PERIŠA, *Rimski Delminij kao sjedište starokršćanske biskupije*, *Arheološki radovi i rasprave* 16, Zagreb, 2009, str. 225-246. – D. PERIŠA, *Odgovor na vrludave komentare oportunog intelektualca*, *Status* 14, Mostar, 2010, str. 205-206. – D. PERIŠA, *Geopolitički položaj, administrativna i crkvena pripadnost i regionalni identitet Hrvata u Livnu, Duvnu, Glamoču i Kupresu*, *Status* 15, Mostar, 2011, str. 298-333. – D. PERIŠA, *Ponovno o Delminijskoj biskupiji ili repetitio est mater studiorum*, *Hercegovina franciscana* 10, Mostar, 2014, str. 245-265, koji su sve samo ne suhoparni, iako nerijetko prelaze granicu dobrog ukusa.

Nadalje, veći dio monografije *Bukova* uistinu zauzima katalog muzejskih predmeta, kao što kolega Periša ispravno primjećuje, iako donosi pogrešan broj obrađenih kovanica⁷. Predmeti su obrađeni standardnom numizmatičkom metodologijom (koja donekle varira, ali ne značajno) obrade kovanica toga razdoblja. Ono što je kolegi Periši promaklo je da se brojne varijacije u natpisima na onovremenim kovanicama moraju dokumentirati na ovaj ili onaj način, sviđalo se to nekome ili ne, što diktira generalni format kataloga; format odabran u monografiji *Bukova* kolegi Periši se očito ne sviđa, ali to ne može biti presudno u njegovom odabiru. U tom smislu kolegu upućujem na katalog zbirke ugarskog novca Kunsthistorisches Museum iz Beča⁸, gdje se problemu pristupilo na vrlo sličan način, ali mogla bi mu i ta publikacija izazvati pospanost⁹ budući da tekst kataloga zauzima mnogo stranica¹⁰. Tek kada ostave koje kolega navodi¹¹, tj. one od njih koje su relevantne za usporedbu s ostavom iz Bukove, budu objavljenje na način na koji je objavljena ostava iz Bukove, dakle, cjelovito i s kompletnom dokumentacijom svih primjeraka (kolegi Periši usprkos, jer on sasvim ozbiljno izražava nadu da se to nikada neće dogoditi)¹², moći će se provesti smisljena numizmatička analiza određenog horizonta ostava. Do tada, svi zaključci doneseni na temelju neobjavljenog materijala ostaju u domeni manje ili više plauzibilne spekulacije, što kolegi, čini se, osobito ne smeta.

Ukoliko se kolega Periša namjerava ozbiljnije baviti metodologijom analitičkih obrada ostava upućujem ga na nekoliko svojih radova¹³, u kojima može pronaći puno opsežnije analize ostava – jer narav tih rasprava zahtijeva upravo takav pristup, a razina objave promatranog materijala ga dopušta – kao i razuman broj bibliografskih jedinica koje raspravljaju o navedenoj problematici. Ovdje navodim dio svoje bibliografije ne zbog narcisoidnosti, već iz sljedećeg razloga: iz pomalo selektivnog popisa kojeg kolega donosi¹⁴ dalo bi se zaključiti da se *svi* moji numizmatički radovi bave temama iz suvremene numizmatike te da sam ih *sve* radio u koautorstvu s I. Mirnikom, što bi bilo pogrešno; naime, radovi koje navodi su moji *jedini* radovi napisani u koautorstvu s I. Mirnikom i *jedini* radovi koji se bave takvom tematikom. Za svoju potpunu bibliografiju te javno dostupne radove, zainteresirane upućujem na adekvatne mrežne stranice¹⁵. Nije naodmet usporediti moj rad s numizmatičkim opusom kolege Periše, kada me već okarakterizirao kao nekoga tko „u znanstvenom pogledu, nije ništa posebno ozbiljno uspio napraviti“¹⁶. Osvrt na taj opus neće oduzeti previše prostora, jer kolega Periša je u karijeri, koja traje već više od četvrt stoljeća, objavio svega tri analitička numizmatička rada s ukupno devet

⁷ D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 275.

⁸ M. GYÖNGYÖSSY - H. WINTER, *Münzen und Medaillen des ungarischen Mittelalters, 1000-1526*. Beč, 2007.

⁹ D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 279.

¹⁰ M. GYÖNGYÖSSY - H. WINTER, *Münzen und Medaillen*, str. 47-152 za 1799 predmeta. Kao paralelu navodim ovu monografiju jer je, kao i kod nalaza iz Bukove, riječ o muzejskim predmetima vrlo slične naravi, objavljenima u muzejskoj publikaciji, iako u bečkom slučaju nije riječ o ostavi.

¹¹ D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 281-284.

¹² Vidi D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 279, 285.

¹³ T. BILIĆ, Skupni nalazi novca iz Hrvatske XVI. Skupni nalaz antoninijana iz Gornjeg Taborišta, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 41, Zagreb, 2008, str. 289-309. – T. BILIĆ, Late Roman republican hoards terminating with the denarii of C. L. Caesares, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 45, Zagreb, 2012, str. 115-138. – T. BILIĆ, Coin Circulation 3rd Century BC - AD 193, u: *The Archaeology of Roman Southern Pannonia*, (ur. B. Migotti), Oxford, 2012, str. 359-388. – T. BILIĆ, A hoard of Republican *denarii* from Prud, near Bosanski Šamac / Ostava republikanskih denara iz Pruda kod Bosanskog Šamca, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 47, Zagreb, 2014, str. 253-283. Svi navedeni radovi bave se specifično ostavama, s izuzetkom T. BILIĆ, *Coin Circulation*, gdje je rasprava o ostavama inkorporirana u opću raspravu o cirkulaciji novca.

¹⁴ D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 276-277 s bilj. 3.

¹⁵ <https://amz.academia.edu/TomislavBilić> te javno dostupni profil na <https://scholar.google.hr/>.

¹⁶ D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 278. Kada se raspravlja o impresijama, a primjedba kolege Periše je neargumentirana impresija, onda je opravdano - čak i nužno - postaviti pitanje „tko govori“, a ne samo „što se govori“.

„stranica suvislih za čitanje“¹⁷, a koji usprkos tome obiluju manjkavostima na nekoliko razina. Tako npr. u dvama radovima pomalo ekscentrično uopće ne koristi literaturu prilikom determinacije novca, niti bilježi njegovu težinu¹⁸, dok u sva tri rada¹⁹ uporno koristi termin *fol(l)is* koji ne postoji u numizmatici kao naziv novčane nominale, jer označava vrećicu za novac ili računsku jedinicu za novac²⁰, kao i termin *centenionalis* za novac kovan od Valentinijana I. do Honorija i Arkadija, iako je kovanje te nominale prestalo 348. godine²¹. Ovdje se vraćam na opasku iznesenu u bilj. 3: u niti jednom od svoja tri navedena rada, kolega Periša ne citira – osim referentnih kataloga *RIC* u kronološki najmlađem radu – barem jednu jedinu bibliografsku jedinicu na nekom stranom jeziku, što je uistinu zapanjujuće i dovodi u pitanje pravilno funkcioniranje recenzentskog postupka njegovih numizmatičkih radova, kada su ovakvi očiti propusti i neozbiljnosti propušteni u tisak u ozbiljnim časopisima.

Što se tiče određenih detalja koje kolega Periša ističe, riječ je o sljedećem nizu dosta neobičnih primjedbi:

Prvo, interesantna je primjedba vezana uz način citiranja primjenjen u knjizi, kojeg sam navodno koristio jer mi „učestalo navođenje vlastitih radova... omogućava iskazivanje narcisoidnosti“²², iako u bibliografiji, pa tako i u citatima, ne navodim niti jedan jedini svoj rad²³, a, uostalom, sustav citiranja koji kolega Periša opširno opisuje nisam niti koristio! Ne vidim zašto je kritika načina citiranja, koji uopće ne koristim, našla mjesto u prikazu moje knjige, mada je sama po sebi izuzetno zanimljivo, iako prilično iracionalno, štivo²⁴. Moram ovdje primijetiti i jednu logičku nedosljednost, kojima tekst inače obiluje: kolega Periša, u sklopu obračuna s načinom citiranja koji ja *ne* primjenjujem, interpretira nekorištenje kurziva u navođenju naslova knjiga objavljenih u serijskim publikacijama odrazom „frustracije onoga koji takva djela nema ili su sadržajem istovjetna predstavljenoj Bilićevoj knjizi“²⁵. Kako je moja knjiga, koju kolega upravo recenzira, objavljena upravo u jednoj takvoj serijskoj publikaciji (*Katalozi i monografije AMZ-a*), njezin bi se naslov morao navesti u ne-kurzivnom obliku pa bih ja svoju frustraciju postojanjem „djela kakvih nemam“ (iako ih očito imam, jer jedno takvo kolega upravo recenzira) liječio sam na sebi, navođenjem naslova *vlastite* knjige u ne-kurzivnom obliku. Mislim da je ovdje svaki daljnji komentar suvišan, osim da je zapanjujuće na koliko je razina čitava ova rasprava pogrešna i konfuzna.

¹⁷ Usporedi D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 275.

¹⁸ D. PERIŠA, Nalazi rimskog novca iz Banjaluke, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine* 42-43, Sarajevo, 1987-1988 (1989), str. 129-142. – D. PERIŠA, Zlatnik cara Justinijana I. iz Banjaluke, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine* 45, Sarajevo, 1990, str. 171-175. U trećem radu (D. PERIŠA, Rimski carski novci s Haništa u Banjaluci, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 28-29, Zagreb, 1995-1996, str. 111-126), očito na sugestiju Z. Dukat (vidi D. PERIŠA, Rimski carski novci, str. 113, bilj. 4) barem koristi referentne numizmatičke kataloge *Roman Imperial Coinage (RIC)*, iako samo u bilješkama, a navodi i težine novca, što je ugodno osvježanje i ohrabrujuće približavanje standardnoj numizmatičkoj metodologiji.

¹⁹ D. PERIŠA, Nalazi rimskog novca iz Banjaluke. – D. PERIŠA, Zlatnik cara Justinijana I. iz Banjaluke. – D. PERIŠA, Rimski carski novci s Haništa.

²⁰ P. KOS, *Leksikon antičke numizmatike*. Zagreb, 1998, str. 115 s. v. *folis*. – R. ABDY, Tetrarchy and the House of Constantine, u: *The Oxford Handbook of Greek and Roman Coinage*, (ur. W. Metcalf), Oxford-New York, 2012, str. 586-587, 592.

²¹ P. KOS, *Leksikon antičke numizmatike*, str. 66-67 s. v. *centenional*.

²² D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 278.

²³ Vidi T. BILIĆ, *Ostava srebrnog novca 15. i 16. st. iz Bukove kod Virovitice / A hoard of 15th and 16th c. silver coins from Bukova near Virovitica*. Zagreb, 2010, str. 25.

²⁴ Kao kuriozitet spominjem da kolega Periša žustro protestira protiv nekorištenja kurziva prilikom navođenja naslova monografija iz serijskih publikacija (D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 278), a upravo to sam čini već na samom početku svojega rada, i to baš na način koji dvije stranice niže kritizira (D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 276, bilj. 2); također, kolega protestira protiv nenavođenja punih vlastitih imena autora u bibliografiji (D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 278), a sam ne navodi niti jedno jedino puno vlastito ime u bibliografskim jedinicama koje u radu citira (D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca, passim*), „kao da puno ime nije važan podatak“ (D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 278).

²⁵ D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 278.

Drugo, kolega Periša ističe kako u knjizi ne raspravljam o novcu Nikole Iločkoga, koji, kako to sam ispravno primjećuje²⁶, ostava uopće ne sadrži. To je, svakako, istina; štoviše, ne raspravljam niti o ostalim tipovima novca koje ostava *ne* sadrži, a koji su uistinu brojni.

Primjedba da kao temeljnu literaturu za obradu novca Nikole III. Zrinskoga koristim *jedini* i *standardni* rad koji temeljito obrađuje rad kovnice u Gvozdanskom²⁷, nije mi sasvim jasna²⁸. U analizi materijala, koliko je to bilo moguće, koristim standardnu literaturu za pojedine kovnice ili razdoblja²⁹, kao što je to uobičajeno u numizmatici. To što se kolegi Periši autor te monografije osobno ne sviđa³⁰, nije razlog da se njegov standardni rad ne citira, jer osobnim animozitetima nije mjesto u znanosti. Inače vrijedni rad kolegice Göricke-Lukić³¹, kojeg sam prema kolegi Periši ignorirao ili mi je nepoznat³², ne donosi niti jednu jedinu informaciju relevantnu za raspravu o novcu Nikole III. Zrinskoga, nađenom u ostavi iz Bukove, već je jednostavno katalog novca osječke zbirke novca Nikole III. Zrinskoga³³.

Na kraju, za ozbiljnu recenziju knjige čitatelje upućujem na prikaz numizmatičara Dana Pîrvulescu objavljen u numizmatičkom časopisu *Studii și Cercetări de Numismatică*³⁴.

dr. sc. Tomislav BILIĆ
Arheološki muzej u Zagrebu
Numizmatički odjel
Trg Nikole Šubića Zrinskog 19
HR – 10000 Zagreb
tbilic@amz.hr

²⁶ D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 281.

²⁷ I. MIRNIK, *Srebra Nikole Zrinskog. Gvozdanski rudnici i kovnica novca*. Zagreb, 1992.

²⁸ D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 281.

²⁹ Za bibliografiju vidi ponovo T. BILIĆ, *Ostava srebrnog novca*, str. 25.

³⁰ D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 276-278.

³¹ H. GÖRICKE LUKIĆ, Novac Nikole Zrinskog u Muzeju Slavonije u Osijeku, *Numizmatičke vijesti* 49, Zagreb, 1995, str. 52-70.

³² D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 281.

³³ Prepoznaje to i kolega Periša, kada rad vrlo diplomatski naziva „jezgrovitom studijom“ (D. PERIŠA, *Ostava srebrnog novca*, str. 281).

³⁴ D. PÎRVULESCU, Tomislav Bilić, *Ostava srebrnog novca 15. i 16. st. iz Bukove kod Virovitice / A hoard of 15th and 16th c. silver coins from Bukova near Virovitica*, *Studii și Cercetări de Numismatică* III (XV), Bukurešt, 2012 (2013), str. 200-202.